

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

Живко Зінаїди Богданівни

на дисертаційну роботу Січиокна Гліба Борисовича на тему:

«Забезпечення трудоворесурсної безпеки держави»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук за спеціальністю

21.04.01 – економічна безпека держави

***1. Актуальність теми дисертації, її зв'язок з науковими програмами,
темами***

На початку ХХІ століття країни світу вступили в нову епоху, що характеризується переходом на новий щабель розвитку. Створення нового суспільства відбувається на фоні процесів інтернаціоналізації та глобалізації національних економік. Сьогодні вирішення проблем забезпечення безпеки держави можливе лише за умови комплексного розгляду питання, з урахуванням багатофакторності середовища функціонування систем безпеки, динаміки змін, що відбуваються, високого ступеня невизначеності параметрів, які спричиняють появу нових ризиків і загроз на різних рівнях.

Загрозу стабільному, безпечному розвитку України останніми роками складає усталена негативна тенденція до погіршення стану трудового потенціалу країни. Серед чинників, що негативно впливають на стан трудового потенціалу слід відзначити погіршення природної бази формування робочої сили; зниження реальних доходів населення; невідповідність рівня заробітної плати її відтворювальній, стимулюючій та регулюючій функціям; поширення масштабів безробіття; падіння ефективності використання робочої сили, зниження її професійно-кваліфікаційного рівня. Це об'єктивно вимагає активізації дослідницького пошуку щодо удосконалення теоретико-

методичних засад і наданні практичних рекомендацій щодо розробки та використання інструментарію оцінювання економічних аспектів забезпечення трудовересурсної безпеки держави та обумовлює актуальність теми дисертації Січиокна Г.Б.

Актуальність теми дослідження підтверджується і тим фактом, що виконана Січиокном Глібом Борисовичем дисертація є невід'ємною частиною комплексної науково-дослідної теми ВНЗ «Університету економіки та права «КРОК» «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації 0114U006338), в межах якої розроблено теоретичні засади і науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення інструментарію для оцінювання економічних аспектів забезпечення трудовересурсної безпеки держави.

Вище викладене визначає головні аспекти актуальності теми дисертаційного дослідження Січиокна Г.Б. в якому вирішено науково-практичне завдання щодо удосконалення теоретико-методичних засад і наданні практичних рекомендацій щодо розробки та використання інструментарію оцінювання економічних аспектів забезпечення трудовересурсної безпеки держави.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Дисертація Січиокна Г.Б. є науковим дослідженням, у якому обґрунтовано необхідність та визначено основні напрями забезпечення трудовересурсної безпеки держави.

З огляду на важливість вказаного науково-практичного завдання та недостатнє науково-методичне обґрунтування забезпечення трудовересурсної безпеки держави вважаємо, що тема дисертації має теоретичну, методичну та практичну цінність. Правильно вибраний автором підхід до дослідження

теоретичних основ реалізації забезпечення трудоворесурсної безпеки держави та розробка на їх основі практичних рекомендацій щодо вдосконалення трудоворесурсної безпеки держави. Зокрема, Січиокно Г.Б. виокремив основні засади формування забезпечення трудоворесурсної безпеки держави шляхом удосконалення концептуального підходу до забезпечення трудоворесурсної безпеки як складової економічної безпеки держави, що ґрунтується на економічних аспектах забезпечення трудоворесурсної безпеки, які формуються під впливом внутрішніх та зовнішніх загроз, шляхом встановлення мети, завдань, функцій і принципів, виокремлення об'єктів та суб'єктів, а також розробки й використання інструментарію оцінювання стану трудоворесурсної безпеки. Проаналізував сутність та основні складові забезпечення трудоворесурсної безпеки держави, що сприяло їх удосконаленню шляхом розробки авторського визначення та доповнення існуючих складових такими, як: «демографічна», «соціальна», «міграційна» та «продовольча» безпеки.

Проведене здобувачем дослідження сучасних підходів до трактування понять «економічна безпека держави», «трудооресурсна безпека держави», «соціальна безпека», «демографічна безпека», «міграційна безпека» та «продовольча безпека», «інструментарій оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави» сприяло наданню пропозицій щодо удосконалення концептуального підходу до забезпечення трудоворесурсної безпеки як складової економічної безпеки держави.

Це дозволило автору виокремити основні складові загрози трудоворесурсній безпеці як складовій економічної безпеки держави шляхом розробки матриці загроз - «внутрішні-зовнішні» загрози, що своєю чергою дало можливість сформулювати паспорт загроз трудоворесурсній безпеці держави, який, на відміну від існуючих, дозволяє здійснити їх розподіл за місцем виникнення (внутрішні та зовнішні), за джерелами походження (демографічні, соціальні, міграційні, продовольчі), за економічним змістом (знижують купівельну спроможність, знижують рівень життя населення, стимулюють міграцію), а також встановити об'єкти і суб'єкти впливу.

Структура дисертаційної роботи визначена її метою, а розділи роботи логічно взаємопов'язані. Чітко сформульовані мета і завдання, в цілому простежується їх узгодженість з предметом та об'єктом дослідження.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, мають достатній ступінь обґрунтованості. Їх достовірність ґрунтується на докладному вивченні та аналізі нормативно-правових актів України, наукових публікацій, інформаційно-аналітичних і статистичних матеріалів. Коректність посилань на літературні джерела дозволяє відокремити наукові здобутки автора від наукових напрацювань інших учених. Виклад теоретичного матеріалу підкріплений аналізом фактичних даних, графічним матеріалом, посиланнями на положення чинного законодавства.

Ключові положення дисертації, висновки та рекомендації дослідження відповідають паспорту спеціальності 21.04.01 – економічна безпека держави, а саме пунктам:

- методологія дослідження проблем економічної безпеки, ідентифікація об'єктів економічної безпеки, національні економічні інтереси, внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці, критерії економічної безпеки, індикатори економічної безпеки та їх порогові рівні;

- ефективність системи управління економікою як умова забезпечення економічної безпеки: законодавче забезпечення господарського механізму, державне регулювання економіки, економічна ефективність прийнятих законів, державні економічні програми, вільні економічні зони, транспортні коридори, інструменти та методологія забезпечення макроекономічної стабільності та сталого розвитку, система забезпечення економічної безпеки та її інститути (економічний аспект);

- трудові ресурсні аспекти економічної безпеки: демографічні чинники, внутрішня та зовнішня трудова міграція, розподіл економічно активного населення між секторами економіки. Якість робочої сили, структурні аспекти її пропозиції, продуктивність праці та стимулювання до продуктивної праці.

3. Найвагоміші результати дослідження, їх наукова новизна та практичне значення

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави констатувати, що автору вдалося вирішити основні завдання і досягти поставленої мети. При цьому слід підкреслити системність роботи, про що свідчать логіка та послідовність викладення матеріалу дисертації.

До найбільш значущих результатів дослідження слід віднести наступні положення.

Унікальність роботи полягає запропонованому методичному підході до оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави, який включає розрахунок інтегрального показника трудоворесурсної безпеки, до якого включено показники соціальної, демографічної, міграційної та продовольчої безпеки, що дозволяє врахувати вплив зовнішніх та внутрішніх загроз на такі складові економічної безпеки держави.

У роботі удосконалено концептуальний підхід до забезпечення трудоворесурсної безпеки як складової економічної безпеки держави, що ґрунтується на економічних аспектах забезпечення трудоворесурсної безпеки, які формуються під впливом внутрішніх та зовнішніх загроз, шляхом встановлення мети, завдань, функцій і принципів, виокремлення об'єктів та суб'єктів, а також розробки й використання інструментарію оцінювання стану трудоворесурсної безпеки.

Удосконалено інструментарій оцінювання громадської думки щодо забезпечення трудоворесурсної безпеки, який передбачає проведення опитування за п'ятьма групами показників, перші чотири з яких описують ситуацію у соціальній, демографічній, міграційній та продовольчій сферах у вигляді вибору однієї відповіді на поставлене питання, а п'ята – передбачає надання власної думки респондента щодо поліпшення ситуації у зазначених сферах трудоворесурсної безпеки.

Удосконалено склад функціональних складових економічної безпеки держави, який, на відміну від існуючих підходів, доповнено трудоворесурсною безпекою, що дає можливість урахувати економічні аспекти демографічної та соціальної безпеки держави.

Удосконалено напрями забезпечення трудоворесурсної безпеки як складової економічної безпеки держави, які розподілено за такими ознаками: за характером дії (економічні, соціальні, національно-патріотичні), за суб'єктами реалізації (загальнодержавні, регіональні, індивідуальні).

Логічним продовженням проведених досліджень стало доопрацювання понятійно-категоріального апарату в частині уточнення сутності термінів «економічна безпека держави», «трудооресурсна безпека держави», «соціальна безпека», «демографічна безпека», «міграційна безпека», «продовольча безпека», «інструментарій оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави», що дозволило надати пропозиції щодо удосконалення концептуального підходу до забезпечення трудоворесурсної безпеки як складової економічної безпеки держави.

Уточнено перелік загроз трудоворесурсній безпеці як складовій економічної безпеки держави шляхом розробки матриці загроз «внутрішні-зовнішні» загрози, що дозволило сформуваи паспорт загроз трудоворесурсній безпеці держави, який, на відміну від існуючих, дозволяє здійснити їх розподіл за місцем виникнення (внутрішні та зовнішні), за джерелами походження (демографічні, соціальні, міграційні, продовольчі), за економічним змістом (знижують купівельну спроможність, знижують рівень життя населення, стимулюють міграцію), а також встановити об'єкти і суб'єкти впливу.

В цілому результати дисертаційного дослідження дозволили здобувачу вирішити важливе наукове завдання, яке полягало в удосконаленні теоретико-методичних засад і наданні практичних рекомендацій щодо розробки та використання інструментарію оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави.

4. Значимість результатів дослідження для науки та практики та повнота їх висвітлення в опублікованих працях

Обґрунтовані автором теоретичні положення та практичні рекомендації дозволяють системно визначати прикладні засади формування забезпечення трудоворесурсної безпеки держави сприяють ухваленню обґрунтованих рішень в галузі економічної науки.

Отримані в процесі написання дисертаційної роботи результати мають наукове та практичне значення, і були використані в практичній діяльності:

- Херсонською обласною державною адміністрацією (довідка №58-7659/19/05 від 10.10.2019 р.);

- Київською обласною державною адміністрацією (довідка №11-18/6048/05/1-2019 від 10.10.2019 р.);

- Головним управлінням контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки Служби безпеки України (довідка №8/1/2-9716 від 01.10.2019 р.);

- Українським науково-дослідним інститутом спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України (довідка №18/41 від 08.10.2019 р.);

- ВНЗ «Університетом економіки та права «КРОК» (довідка № 307/13 від 07.10.2019 р.).

За темою дисертації опубліковано 11 наукових праць, з них 7 – наукові статті у фахових виданнях, у т.ч. 5 статей у фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз. Загальний обсяг публікацій 4,99 др. арк., з яких особисто автору належить 4,73 др. арк.

Основні положення змісту дисертації апробовані на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях, опубліковані в наукових працях автора та викладені в авторефераті. Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає вимогам МОН щодо публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного

управління. Наведені публікації підтверджують, що наукові і практичні результати дослідження одержані автором самостійно і оприлюднені до захисту дисертації.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація викладена українською мовою, оформлена у повній відповідності з нормами і правилами МОН України, є завершеною науковою роботою, яка характеризується належним науково-методичним рівнем. Мова дисертації лаконічна, коректна та зрозуміла. Чітку логічну структурованість роботи забезпечують відповідні висновки та узагальнення.

Рівень проведених досліджень, викладених у дисертації, відповідає сучасним вимогам до науково-дослідних робіт. Всі елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та рівень обґрунтованості відповідають нормативним вимогам до кандидатських дисертацій, у них чітко зазначено, чим саме отримані положення відрізняються від вже відомих, а також вказано, які саме результати можна одержати при використанні положень наукової новизни.

Загалом дисертація пройшла належну апробацію; вона є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

6. Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

В авторефераті дисертації розкрито актуальність обраної теми, наукову новизну розробок, висновки та рекомендації автора.

Ознайомлення з текстом автореферату дозволяє констатувати, що його зміст повною мірою відображає основні положення та висновки дисертації та не містить зайвої інформації. Автореферат за структурою і технічним оформленням відповідає визначеним МОН стандартам.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

В цілому дисертація має цілісну структуру і є завершеним науковим дослідженням. Проте, деякі положення роботи потребують уточнення та додаткової аргументації, а саме:

1) У пп. 1.1 досліджено трудовресурсну безпеку як складову національної безпеки держави. Вважаємо за необхідне представити в роботі взаємозв'язок між зазначеними елементами, які будуть характеризувати методичний підхід до оцінювання економічних аспектів забезпечення трудовресурсної безпеки держави.

2) У пп. 1.2 вивчено структуру трудовресурсної безпеки, як складової економічної безпеки держави, вважаємо за доцільне більш детально розглянути форми регулювання трудовресурсної безпеки держави.

3) У пп. 2.1 представлено тенденції розвитку економіки України та її економічної безпеки, проте для діагностики складових трудовресурсної безпеки України варто було б врахувати зарубіжний досвід оцінювання ефективності таких заходів.

4) Потребує обґрунтування вибір суб'єктів та нормативно-правових актів до яких вносились зміни у пп. 3.1.

5) У пп. 3.2 надано пропозиції щодо удосконалення інструментарію оцінювання економічних аспектів забезпечення трудовресурсної безпеки держави, вважаємо доречним було б розглянути елементи даного інструментарію в окремих пунктах роботи.

Однак вказані дискусійні положення, окремі зауваження та відзначені недоліки в цілому не знижують наукової цінності дисертаційної роботи.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Січиокна Гліба Борисовича за змістом, рівнем теоретичної обґрунтованості, практичної спрямованості висновків та

пропозицій відповідає вимогам МОН України. Вона є самостійною, завершеною науковою працею, в якій автором вирішено наукове завдання щодо удосконалення теоретико-методичних засад і надання практичних рекомендацій стосовно розробки та використання інструментарію оцінювання економічних аспектів забезпечення трудоворесурсної безпеки держави.

Актуальність, наукова новизна, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практична цінність сформульованих положень і висновків є підставою для висновку, що дисертація на тему: «Забезпечення трудоворесурсної безпеки держави» за своїм змістом і фаховим спрямуванням відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567 зі змінами і доповненнями, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – економічна безпека держави.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту

Львівського державного університету внутрішніх справ,
академік Академії економічних наук України

 Живко З. Б.

